

LJUDMILA ULICKAJA

Rongydarab

Tulajdonképpen miért is rongydarab? Azért, mert ez az élet lényeges részét képezte. Hiszen maga az élet a 20. századunkban egy hatalmas rongytakaró volt, amelynek a vörös zászlós, marxista-leninista igazsága háttérében különböző színű foltok húzódtak: a szürkétől, a barnától, a málnaszínűtől kezdve egészen a feketéig. Az asztalon még ott heverték az ezüst kiskanalak, egy letűnt élet valamilyen mitológiai gazdagságának tanúi, az éléskamrában ott állt egy láda, amelyben a múltból megmaradt, kopott holmikát őrizték – egyesek gimnasztyorkáinak, egyenruháinak, csipkebugyijainak, sőt még a strucctollból készült legyezőjének is a maradványait...

Az a fontos tárgy, amely nem vesztett a jelentőségéből, sőt, épp ellenkezőleg, az életben központi szerepet játszott, egy Zinger varrógép volt, melyet a nagymama kapott ajándékba az esküvőjére 1917 elején. Ez a dolgozószobába illő gép mostanság az én házamban található, melynek a ládikájában az apró gyöngyházfényűtől a szaruból készült kabátra valóig mindenféle gomb hever, egy vastag fonálra gyűrűalakban felfűzve, valamint gumik, zsinórok, szalagok, mindenféle rongydarabok, és természetesen a gép javítására és karbantartására szolgáló különféle eszközök, mely gép – az emlékezetem szerint és a részvételem mellett – képes volt a kopogásával a legkülönbözőbb vastagságú szöveteket megvarrni, a batisztól a bőrig. Csak meg kellett forgatni az egyik kis kerekét, és pillanatok alatt munkába állt.

Voltak olyan évek, amikor ez a varrógép volt a családfenntartó. A háború elején a családot evakuálták, és a gép a nagymamával együtt utazott. Ők pedig – a nagymama és a gép – ott varrtak „az emberekre”...

Az az időszak, amikor a család visszatért Moszkvába az evakuálásból, a nagypapa pedig a lágerből, a legkorábbi emlékeim közé tartozik. A nagyszoba padlója, mely akkor még nem volt a család gyarapodása miatt válaszfalal kettészelve, damasztból készült, fehérés rózsaszínű szövetdarabokkal volt teleszórva. A nagymama kockázatos vállalkozást üzött, és a legfélelmetesebb szóösszetétel számára a „pénzügyi felügyelő” volt, aki rajtaüthetett, és letartóztathatta ezért az illegális iparűzésért. Az a körülmény, hogy a nagy szovjet tisztviselő volt, könyvelőként dolgozott egy zeneiskolában, a nagy családja ellenére minimális fizetésért, nem menthette meg...

A damasztból a nagymama bámulatos, a méretüket tekintve félelmetes, sűrű tűzdelésük miatt merev ruhákat varrt. Ez volt a „rövidáru szalon” – melltartók és míderek nagymamaféle konstrukciója, azaz szabása. A telt idomú hölgyek sora – és nem az egyszerű néniké, hanem magának a Nagy Színháznak a szólistáié, akik ezekben az években egytől egyig hat pudot nyomtak – soha nem ért véget. A nagymama bekényszerítette az irdatlan nagyságú mellüket egy háromszög alakú búra alá, nem pedig a közhasználatban lévő hatszög alakú „kehelybe”, a mider letűzése behúzta a hasat, a zsírt a tompor felé száműzte, elől pedig ott volt a fűző, mely a testet összetömörített állapotban tartotta. A damasztarabok az asztról a padlóra hulltak, én pedig összeszedtem őket...

Ez képezi a bevezetést ahhoz az elbeszéléshez, mely arról szól, hogy hogyan is öltözködtünk mi, nők abban az „aranykorban”, és hogyan öltöztettek engem. Rögtön mondom: nagyon jól. Kiválóan! Elsőrangúan!

Körülbelül hároméves koromtól emlékszem a ruháimra. Az első fotók egyikén a dédnagymamámmal, Szonyával vagyok, akiről kizárólag ennek a fényképnek köszönhetően vannak emlékeim. Egy kötött ruha van rajtam, amit a nagymama húga hozott nekem Rigából, gondolom, 1946 vagy ’47 magasságában, amikor Lettország megszűnt burzsoának lenni, de még nem felejtett el gyönyörű holmit gyártani. Rózsaszínbe játszó lila, pomponokkal a nyakkivágásán... Ez volt az egyetlen „készen kapott” holmim. Az összes többi saját gyártmány volt, főleg régi ruhákból...

Az élet bevett szokása a következő volt: nagymama kopott kabátját, a télit vagy a nyárit, az úgynevezett „dustereket” és „machintosokat” kigőzölték, kimosták és kivasalták. Egy első osztályú szövet gyönyörű darabjaihoz jutottak így, melyet időnként kifordítottak, azaz teljesen új ruhát varrtak belőle, de már a belsejéből, azaz a kevésbé fakó oldalából. Általában ez a kvázi új holmi, ha például kabátról beszélünk, a mamámhoz került, aki magasságban jóval a nagymamám mögött maradt, azaz a nagyobból kisebbet szabni nem jelentett problémát. Probléma másból adódott: abból, hogy hogyan lehet ügyesen és észrevétlenül kicserélni, mondjuk, a kopott könyökrészt vagy szegélyt. Nem, nem, nem fogok a szabás finomságairól mesélni. Inkább a nagymama kabátjának sorsáról, mely az anyámé lett, ám nem ez volt az utolsó állomása az életrajzának. Erre a kabátra az várt, hogy engem is szolgáljon. A holmit, amiket kinőttem, Leningrádba küldték, ahol az egyetlen nőrokonunk élt a nálam három évvel fiatalabb lányával. Így nyilván ő hordta el végleg ezt a holmit is.

Van egy iskolai fényképem 1954-ből, biztosan nem későbbi (1955-ben az iskolákat „egyesítették”, és a lányiskolám koedukált lett, ekkortól jelent meg az osztályban néhány fiú, akik mindannyian szürke köpenyben voltak: éppen ettől az évtől vezették be a fiúk számára az iskolai formaruhát, a forradalom előtti gimnáziumi egyenruha mintájára), melyen én az iskola mellett, az utcán, a lányok között

raglánszabású, nyúlszörgalléros télikabátban vagyok. Hogy pontos legyenek, ezt a kabátot az apáméból alakították át... A nők raglánszabást akkor egyáltalán nem hordtak. Meg kell hagyni, ez egy nagyon elegáns kabát volt.

Az első nadrágom, helyesebben, nadrágkosztümöm szintén az apám egyik kopott öltönyéből készült. Ez az 1956-os év, amikor egy lány nadrágban egyfelől egzotikusnak, másfelől a közízlést mélyen sértőnek nézett ki. De nekem tetszettek ezek az évek...

Visszatérve a rongydarabokhoz. Valahol nem messze, a külvárosban volt egy bolt, ahová a nagymamám hébe-hóba ellátogatott. „Rongykimérésnek” hívta. Onnan a nagymama olyan anyagdarabokat hozott el, melyek nem voltak elegendők se ruhára, se másvalamire. Ezek a kicsi darabkák ötven-nyolcvan centisek voltak. Időnként előkerültek, és egyszínű portörlőkké lettek. Gyakrabban színesekké. Hisz akkoriban jött divatba a kockás és a csíkos, a pöttyös és a virágos minta találkozásának elve. A felnőttek számára az akkori értelemben vett „illendő” öltözködések ezek nem passzoltak. De a gyerekek számára lehetséges volt... A „patchwork” mint elegáns, sőt extravagáns ruházat divatja még nagyon messze volt.

Ám a szövet, az anyag, a rongy önmagában véve értéket képviselt. Nagyon jól emlékszem a két babám közül az egyiknek a ruhájára, melyet az anyám elnyűtte ruhából varrtak, és melyet a nagymama agyonmosott ruhájából alakítottak át.

A nagymama tanított meg varrni – természetesen nem géppel, hanem kézzel. Ő mutatta meg nekem a „keresztöltést”, a „száröltést”, a „fércelést”, és más, egyszerűbb fogásokat. Amúgy az iskolában is tanítottak minket varrni. A fiúkat tanították a „kemény munkára” vagy a „gépismeretre” – a gendernek akkor még se híre, se hamva nem volt.

Ötödik osztályos koromban lett a barátnőm Ljuba, aki nagyon ügyelt a gardróbunkra. Ő maga varrt. Hatodikban-hetedikben lett számomra is téma az „öltözködés”. (El kell ismernem, hogy a ruhák iránt ma sem szűnt meg az érdeklődésem, de sokkal inkább antropológiai jelleget öltött: a vásárlással, annál inkább a varrással, gyakorlatilag felhagytam. A kedvenc ócska holmimat a végsőkhig elhordom, és szeretem végleg elhordani a barátnőim után is. Csak nadrágot veszek néhanapján.) Ljubával a barátságunk szinte kizárólag a ruházatkódásra szorítkozott. Megjegyzem, hogy egészen a közelmúltig, amíg nyugdíjba nem ment, a Milánói Művészeti Akadémián éppen egy ilyen tanszéknek volt a professzora: a ruházatkódás története és a ruha készítésének bizonyos technológiai problémái témakörében voltak kurzusai. Milánóban él, és ritkán találkozunk. De azokban az iskolás években szinte mindennap láttuk egymást. Emlékszem, felsöngettem hozzá: menjünk sétálni! Nem, mondja ő, majd vagy két óra múlva, most vettem rongyokat, ruhát akarok varrni. És röpké két óra múlva abban a ruhában jött ki sétálni, amit ez alatt az idő alatt hozott össze... Nyolcadikos korunkra

az ízlésünk egészen más lett: én megnyiratkoztam, a frizurámat „görög pásztor-nak” hívták, ami körülbelül olyan volt, amilyenre ma is vágatom a hajamat. Bizományiban vett, gyapjából készült amerikai katonai kihajtós inget hordtam, olyan szoknyát, amit akkoriban nem illett (térdig ért!), és vékony bőrvet kötöttem magamra. Az anyám rosszul volt ettől az öltözéktől. Ám az igazság az, hogy az utcán utánam fordultak. A stílusom, amit akkoriban még csak nem is próbáltam meghatározni, művészien hippy volt, de akkortájt a hippy szót még nem ismerték... És még a környezetemben se voltak hippik... Hát, ennyire menő lány voltam.

Ljuba az iparművészetire nyert felvételt, én a biológia tanszékre. Ljuba egy, a pártfőiskolán tanuló olaszhoz ment férjhez és elutazott Olaszországba. Én egy fizikushoz a szomszéd utcából, az akadémia legfiatalabb matematika–fizika doktorához, de ez egy másik történet.

Nagy affinitásom van a rongyokhoz. Elismerem, nagyon sokat tudok beszélni az emberről, látva, hogy mit húz magára. Mindmáig. Bár fiatalkoromban erről a „térképről” jobban tudtam olvasni. És itt most nem csupán az ember ízléséről van szó. Rossz ízlés, vagy jó – egyáltalán nem ez számít. Az öltözködési stílus nagyon sokat elmond a jellemről, a képzettségi színtről, sőt, még az ember életben elfoglalt helyéről is. Meggyőződésem, hogy az ember lelkének az első burkát a természet adja, vagy a Jóisten – ez a külseje, a másodikat azonban ő maga gondolja ki – ez pedig az öltözéke. Ezzel fejezi ki magát, még akkor is, ha erről soha nem is gondolkodik. És van egy harmadik burok is, de arról majd egy következő alkalommal...

Vissza kell fogynom magam, mert a ruházkodás témája kimeríthetetlen. És ott van a férfi ruházat! Ez még érdekesebb, mint a női. Hiszen sok férfi a munkája során kénytelen hivatali öltönyöket viselni, de akkor hogyan fejezi ki a személyiségét? Az öltönye márkájával? Az értékével? A nyakkendő hiányával, vagy, épp ellenkezőleg, olyan nyakkendő választásával, mely mosolyra készíten és elgondolkodtat: ennek a fiatalembernek van humora??? Garbó a szmoking alatt? Edzőcipő egy kiváló minőségű nadrághoz? Arra ne is gondoljanak, kérem, hogy az öltöny gazdája nem tudja, hogy teremt. Művészi stílust teremt! Nem is oly rég benézett hozzám az egyik barátom, egy irodából. Saját irodája van, biznisze, üzleti tervei és minden olyasmije, amihez én nem értek. Természetesen komoly, sötétszürke öltönyt viselt.

– Ó – mondom némi gúnnyal a hangomban. – Milyen szolid öltöny!

Erre ő fellibbentette a zakója szárnyát, és látom, hogy a „tekintélyes” szöveten a kamaszok kedvenc dekorációja sejlik át – egy koponyacsont! És az én kedves barátom még kedvesebbé vált számomra. Szellemes harc ez a fontosnak vélt komolysággal!

De vissza az '50-es évekhez. Az én drága anyámhoz. Szeretett kiöltözni. Imádozott. Az udvarban lakott egy szabónő, Sura néni, aki három rubelért fércelte ösz-

sze anyámnak a ruhákat. A nagyanyám az ilyen, anyámféle ruhákhoz hozzá se nyúlt. Egyébként nem tudom, hogy miért. Gondolom, azért, mert a nagymamá-nak „komoly” ízlése volt: amikor vendégségbe készült, azt az egyetlen, pepita, kis fehér-fekete ferde kockás, sálgalléros kosztümét vette fel. Szolid volt, ugyanakkor kifogástalan, és érett emberhez illő.

Az anyám öltözékéhez szkeptikusan viszonyultam, kinevettem. Elég hamar kezdtem neki olyasmit venni, amit hozzá illőnek éreztem. Amikor ő vett magának valami újat, szégyenkezve rejtegette és ezt mondta: nem mutatom meg, Ljuszka, össze fogsz szidni... Az anyámnak, azt lehet mondani, „durva” ízlése volt. Világoskék rózsaszínnel, mellyel szemben én ellenséges magatartást tanúsítottam. Ez a hétköznapi viselete volt. Ám volt neki kimenőruhája is. A kimenőkre volt egy cipője, melyet egy örmény cipész varrt a háború kitörése előtt egy évvel, akkor, amikor anyám már befejezte a biológia szakot. A '60-as évek közepéig ezt a cipőt, a „lakkozott szarvasbőrt” minden egyes alkalommal, amikor színházba vagy vendégségbe ment, belecsavarta egy kis újságpapírba. És azt hiszem, hogy a kandidátusi disszertációját is ebben a cipőben védte meg.

Elegáns ruhája szintén egy volt, amit valamiféle szuper szalonban varrtak, emlékszem a számára, ahogy hehezetes hangon kiejtette: „Negyvenkettes szalon”! A ruha fekete volt, szaténból készült: ez a szövet nagyon drága volt, nehezen lehetett beszerezni, az egyik oldala csillogó selyem volt, a fonákja matt. De lehet, hogy fordítva. Akárhogy is, a mama ruhája csillogó selyemből volt és üveggyöngyökkel volt kivarrrva. Művészileg varrták ki, a kivarrója a szakmája mestere volt.

És volt még otthon egy alkalmi ruha: egy ritka kék és zöld színű japán kimonó, melynek a hátára egy sárkányt varrtak. Nyilván a háború után hozta valaki ezt a különös holmit... Kifogástalan szépség volt, és az anyámat az egyik fotón ebben a kimonóban örökítették meg. Kétségtelen, hogy ekkorra én is megszerettem ezt a japán viseletet. Van néhány kimonóm, melyet Kiotóban, az állomás melletti piacon vettem. „En gros”, hét darabot száz dollárért, viseltések voltak, az egyikén volt egy kis folt. Mindegyik régi darab. Olyan hétköznapi kimonók, amelyeket Japánban rég nem hordanak. Ott, legalábbis a városokban, csak a házasságkötések vagy más családi ünnepek alkalmával vesznek fel kimonót, az életben az európai ruházatot honosították meg. Néhányat azok közül a kimonók közül, melyeket az állomás melletti piacon vettem, továbbadtam a barátnőimnek, néhányat megtartottam, de kissé szégyellem hordani őket: a fiatal éveimben tetszett, hogy a figyelem középpontjában lehetek az extravagáns öltözékemnek köszönhetően, de az évek múlásával már azt szeretném, hogy minél kevésbé vegyenek észre...

Egymást váltották a divatirányzatok, mi pedig, pillantásunkat a színházi könyvtárban elérhető *Linea Italiana* és a *Kobieta i Żucie* folyóiratokra vetve, bátran kísérleteztünk. Bőrszoknyát varrtam a díványhuzatból, Ljubocska pedig kapcsos hátú

kabátot. A mamáink a saját ízlésük szerint öltözködtek, és a mi, ruhákra irányuló kísérleteinket nem feltétlenül támogatták.

Azokban az időkben minden nőnek egyvalami okozott fejfájást: a cipő. Mert ez elvileg nem volt. Azaz a Nagy Színház műhelyében természetesen volt cipész, lehet, hogy Ulanovának is ő varrta a cipőjét. Az is lehet, hogy kettő is volt neki, de ez tőlünk elég távol volt. Ehhez akkor pénzünk sem lehetett. Az első fekete csónakcipőmet akkor vettem, amikor befejeztem az iskolát. Egy angol cipőt. Boltban árulták, és foglalószegen tartották. Nem tudom, hogy miből készült, hiszen akkoriban a szintetikus anyag újdonság volt, többbe került, mint a természetes. Ó, szégyenkezve emlékszem vissza arra, amikor eladtam az ezüst gyertyatartót, hogy az azért kapott pénzből akkoriban egy újszerű, recsegős nejlonba csomagolt görögdinnye színű blúzt vegyek.

Az első csónakcipőm előtt kalocsnit hordtam. Ezt bizományiból vettem, ahová igazi vadászszenvedélytől hajtva jártunk. A bizományiban vettem magamnak az első harisnyámat, amelyet akkoriban kompressziós nadrágnak neveztek (az angol *tight* szóból, ami „feszesen áll”, „szűk” jelentésű). Amikor odavitem a pulthoz ezt a kompressziós nadrágot, az eladónő dühbe gurult: megvolt a maga terve ezzel a ritka holmival kapcsolatban.

– Ez baletthez van – figyelmeztetett. – Csak balerináknak...

– Adja csak ide, rögvest balerina leszek! – És ez a sötétzöld, valóban feszes harisnya az enyém volt! Ó, hány éven keresztül hordtam!

Emlékszem, Ljuba a rigái „vadászatáról” hozott egy igazi cowboycsizmát, amelyik vagy három számmal kisebb volt a kelleténél. Elöl felvágta, de még mindig nem fért bele a lába. Ám a csizmákból alaposan kijutott nekem is. Ez okozta a mérettel kapcsolatos minden drámámat. A lábam 35-36-os, de 34-estől 39-es cipőig mindent hordtam, ahogy adódott. Meg tudtam volna veszni ezért a csizméért, de nekem is két számmal kisebb volt. Nehezen jártam benne, de jártam. *A hét mesterlövészt* még nem adták nálunk a tévében, és a csizma annyira egzotikus tárgy volt, hogy még meg is kellett magyarázni, mi is ez a csodálatos cipő...

Az első csizmámat Ljuba anyjától vettem: Ljuba hosszas megpróbáltatások után külföldre utazott, ahonnan a mamájának mindenféle holmit kezdett küldözgetni, és ezeket én nagy lelkesedéssel megvásároltam. A puha, sötétzöld, térdig érő csizma nagy tetszést aratott az egyetemen, ahol akkoriban tanultam...

A (mostanság) szerény öltözködésem részben a kolosszális finnyásságomból fakad. Mindenben hibát találok: hol a titkos kapocs van rosszul kidolgozva, hol a vállrész magas, hol jó volna egy kis blúz, csak ne volnának oldalzsebei... Nehéz volna egy oldalvarrással beszegni?

És éppen emiatt a finnyásságom miatt a kedvenc holmijaimat évekig hordom, amíg végleg el nem kopnak. A férjem úgyszintén. Úgy vélem, ma nincs sok olyan ember, aki foltozza a ruháját. Mi foltozzuk. Van, hogy mi magunk, de el kell

ismernem, hogy ez Andrejnek jobban megy, mint nekem. Van, hogy elcipelem a szakadtat a szabómesterhez megcsináltatni. Nem olcsó mulatság, néha a javítás majdnem annyiba kerül, mint egy új ruha. De az elvek mindennél többet érnek!

Egykoron, vagy negyven évvel ezelőtt az írói karrieremet a *Megmaradás törvénye* című cikkel kezdtem, amelyet a *DI (Dekorativnije Iszkusstvo – Díszítőművészet)* című folyóirat közölt, és amelyet az elhunyt barátnőmnek, a színésznő Galja Kolmanoknak szenteltem, aki a holmik újjáélesztésének mestere volt. Nála (és nálunk, a barátnőinél, hála neki) semmi nem ment kárba. Egyetlen szövetdarab sem. Még a kopott gyerekbundát is, mely már nem lehetett hosszú életű, megmunkálta, az „egészséges” hátrészt kivágta, és ez a darab került a lócára...

De hogy el ne felejtsem! Van még egy fontos történet. Volt egy barátnőm, Irina Uvarova, aki szoros viszonyt ápolt a bábszínházzal. Tökéletesen ismerte a történetét, a misztikumát, és időről időre bábelőadásokon dolgozott mint díszlettervező – néha mint rendező. Tőle tudtam meg egy érdekes részletet: a báboknak soha nem varrnak ruhát új szövetből, folyamatosan kopotthoz kell nyúlni, olyanhoz, mely már túl van a „fénykorán”. Hogy miért? Az titok! És az én kopott ruháim néha Irán keresztül bekerültek a színházi műhelybe, a bábszínházi művészekhez, akik többek között azt a görögdinnyeszínű blúzt is, mely egy gyertyatartóba került, az utolsó útjára bocsátották: valamelyik bábhercegnő ruhájára.

Néhány évvel ezelőtt eljutottam az egyik híres, tehetséges és okos újságíró házába. Elsőrendű fogadtatásban részesített, az ételt saját kezűleg készítette, nagyon akkurátusan. A friss tarisznyarák, amelyik aznap reggel repülőgéppel, alighanem még élve érkezett, olyan technológiával készült, melyet én, közönséges háziasszony, csak találgathatok. És a bor is illett hozzá. Számomra, olyan ember számárra, aki a bort két paramétere alapján különbözteti meg: hogy vörös-e vagy fehér, az íze nüanszai és árnyalatai teljességgel kivehetetlenek voltak, azonban a vacsora után a házigazda megmutatta a ház büszkeségét: ez egy magas művészi színvonalú rongytakaró volt, valójában egy megrendítő kép, melyet a nagymamája egy kopott ruha rongyaiból varrt. „Íme – mutatta – ezek az iskolai egyenruhám darabjai, ez a rongydarab az anyám nyári ruhájából való, amelyben velem sétált, amikor kétéves voltam... ez pedig – a nagymamám blúzából van...” Így a család életrajza ezen a pannón testesült meg. Ez nagy hatást gyakorolt rám.

Tehát, a rezümé. A fiatalságom idején az emberek nehezen, érdekesen és jóval szegényesebben öltözködtek. Egy kabátot évekig „építettek”, folyamatosan: előbb megvették az ennek való szövetmaradékot, egy év múlva a bélésnekvalót, aztán a gallérnakvalót, és végül, amikor a szabó munkájára összegyűjtötték a pénzt, megkapták a kész terméket, melyet utána húsz évig hordtak. Nem viccelek! Épp így volt. Ez a „hosszan tartó viselés” nekem nagyon tetszik. És a gardróbomban van is olyan holmi, mely húsz vagy még több éves.

Az a gyanúm, hogy azokkal a ruhákkal, amiket az ember visel, valamiféle misztikus kapcsolat alakul ki: szeretnek téged, ha te is szereted őket. Vannak olyan holmijaim, melyeket akkor veszek fel, amikor valami nem megy jól. Vannak olyan különösen megbízható cuccok, melyeket akkor öltök magamra, amikor egy számomra nehéz találkozóra megyek. Olyan „szerencseruhák”, amikben a lányok vizsgázni mennek...

És végezetül, alighanem valamit még biztos hozzá tudok tenni az elmondottakhoz: vannak „emlékeztető” ruhák, melyeket őrzök: egy terítőtől készült selyemszák, amit a dédapám akkor vett magára, amikor imádkozott, egy ing, amelyben alsó hangon a család három tagját keresztelték, egy hálóing, amit az édesanyámnak az egyetemi éveim alatt ajándékoztam, és amelyben meghalt. A házban sokáig őriztem az apám első kiscipőjét. De ez rejtélyes módon eltűnt, ahogyan az az ilyen, „emlékeztető” ruhákkal időnként elő szokott fordulni.

Az életem nagy részét harcos materialisták világában töltöttem. Ezt-azt létrehoztak, de jóval többet romboltak. És most mi, emberek, ellenségei vagyunk a magas szinten előállított anyagoknak. A mai helyzetet úgy jellemezném, hogy a „materialisták harca az anyaggal”. Így az a rongydarab, mellyel kezdtem, legyen az emberek azon egyre növekvő táborának zászlaja, akik világosan látják, hogy ha megvédjük a materiális világot saját magunktól, azzal a bolygónkon való emberi élet lehetőségét is megóvjuk.

(Gyürky Katalin fordítása)

Németh István: Szárnyalás